

Svenskt Näringsliv

Projektleddare: Mia Liljestrand

Författare: Anders Johnson, Skriftstället i Vasastan

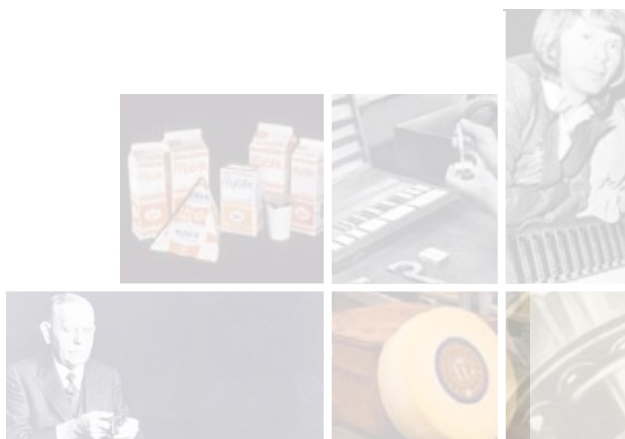
Pedagogiskt underlag: Per-Gunnar Hallberg, Umeå universitet

Tryck: Lenanders Grafiska AB

Produktion & Design: Peter Jidesten, Easy-Media

Tio teser om entreprenörskap

INLEDNING	7
FÖRETAGSAMMA SVERIGE	9
1. UTVECKLINGEN ÄR EXPERIMENTELL	11
2. ENTREPRENÖRERNA HAR EN NYCKELROLL	15
3. ENTREPRENÖRER MÖTER MOTSTÅND	19
4. ENTREPRENÖRER BEHÖVS INOM ALLA SAMHÄLLSSEKTORER	23
5. DET HANDLAR OM MER ÄN UPPFINNINGAR	27
6. LAGAR OCH REGLER SPELAR ROLL	31
7. ATTITYDER ÄR OCKSÅ VIKTIGA	35
8. INVANDRARNAS BETYDELSE HAR VARIT AVGÖRANDE	39
9. KVINNORNAS BETYDELSE ÄR UNDERSKATTAD	43
10. UTVECKLING INNEBÄR OCKSÅ AVVECKLING	47





Överallt finns bevis på att entreprenörer har haft och har en viktig roll i samhället.

Sverige har en rik historia av företagsamma människor som hittat nya sätt att lösa problem och smartare metoder att organisera en verksamhet. Dessa personer har betytt mycket för Sveriges utveckling och välstånd. Trots detta är deras historier sällan återberättade i skolan.

Med hjälp av detta skolmaterial, som är kopplat till webbportalen www.foretagsamheten.se, hoppas vi kunna bidra till en ökad förståelse för begreppet entreprenörskap samt synliggöra entreprenöriella egenskaper och personer. Materialet kan även öka lusten att utforska företagsamheten i omvärlden kring din skola.

Låt dina elever upptäcka att det är fler än kungar och drottningar som påverkat den svenska historien!

Mia Liljestrand, projektledare





INLEDNING

UPPGIFTERNA OCH UPPDRAGEN i denna bok är utformade i syfte att stärka elevernas entreprenöriella förmågor. Det entreprenöriella lärandet karaktäriseras av att eleverna tar ett allt större ansvar och att arbetsuppgifterna ofta hämtas utanför skolan. Det gäller att använda omvärlden som resurs i klassrummet. Detta innebär inte att läraren abdikerar från sin roll som pedagogisk ledare och låter eleverna arbeta vind för våg. Tvärtom ställer det entreprenöriella lärandet krav på ett ledarskap som noga följer eleverna i med- och motgång. Det handlar om att leda utan att styra. Det entreprenöriella lärandet innebär inte att eleverna får betyg i hur framåt eller kreativa de är. Det handlar istället om ett verktyg som peppar eleverna att nå resultat.

UPPGIFTERNA TILL MATERIALETS tio teser är omfattande och det gäller för dig som lärare att välja det som utmanar och stimulerar dina ungdomar. En väg är naturligtvis att eleverna ger sig i kast med olika teser och uppdrag för att sedan kunna dela med sig av sina erövrade kunskaper, tankar och reflektioner som goda medarbetare till varandra. Teserna är tänkta som uppslag och idéer men det uppkommer kanske bättre idéer i dina grupper och låt då inte våra förslag fungera som hinder.

PÅ WWW.FÖRETAGSAMHETEN.SE finns flera hundra artiklar om svenska entreprenörer samt tidslinjer, tabeller och kartor. Du kan söka på en person, ett företag, en tidsperiod eller en viss del av Sverige för att hitta ytterligare information. Den här boken med teser och uppgifter finns även för nedladdning under fliken "För dig i skolan", dels i sin helhet som pdf och dels uppdelad i kapitel i form av powerpointpresentationer.

Lycka till!

Tillväxtekonominns framsteg består inte i att framställa mer silkesstrumpor för drottningar, utan att se till att de i utbyte mot en allt mindre arbetsinsats kommer inom räckhåll för de flickor som jobbar i fabriken.

JOSEPH SCHUMPETER, ÖSTERRIKISK-AMERIKANSK EKONOM

FÖRETAGSAMMA SVERIGE

DEN INDUSTRIELLA REVOLUTIONEN har inneburit att Sverige sedan 1850 producerar 20 gånger mer per invånare samtidigt som arbetstiden har halverats. Spädbarnsdödligheten har reducerats till en femtiondel och medellivslängden har nära nog fördubblats. Bostads- och arbetsmiljöerna har förbättrats. Utbildningsnivån har höjts och fler möjligheter finns till intressanta fritidsaktiviteter.

ÅR 1850 VAR UNGEFÄR 80 procent av befolkningen verksam inom jordbruket och 10 procent inom vardera industri- och tjänstesektörerna. I dag arbetar över 80 procent inom tjänstesektorn, 15 procent i industrin och 2 procent inom jordbruket. Den andel av befolkningen som bor i tätorter har under samma tid ökat från 10 till 85 procent.

EKONOMISK UTVECKLING handlar inte främst om anonyma produktionsfaktorer som råvaror, kapital, arbetskraft eller teknik. Ekonomisk utveckling handlar – liksom utvecklingen inom vetenskap, konst och andra samhällsområden – i grunden om människor. Den handlar om människor som utbildar sig, arbetar, uppfinner, investerar, driver företag, finner nya problem och söker nya sätt att lösa dem. Och precis som Schumpeter pekar på i det inledande citatet så handlar tillväxt inte om att några få får tillgång till mer av det de redan har, utan att allt fler får tillgång till mer.

DET ÄR INSATSER AV TUSENTALS män och kvinnor som ligger bakom det svenska ekonomiska undret. De kan ha varit verksamma i företag eller i den offentliga sektorn, forskare eller författare, politiker eller folkrörelseaktivister. Vi ska här koncentrera oss på en grupp som har haft en avgörande betydelse, nämligen entreprenörerna i näringslivet.



ENDAST DEN
SOM SOVER
GÖR INGA FEL.

IKEAS GRUNDARE INGVAR KAMPRAD
I EN MÖBELHANDLARES TESTAMENTE, 1976

UTVECKLINGEN ÄR EXPERIMENTELL

FÖR ALLA MÄNSKLIGA problem finns alltid oprövade lösningar som är bättre än de bästa som hittills har prövats. Ekonomisk utveckling bygger på att många människor ständigt bedriver experiment med nya lösningar. Bakom varje framgångsrikt experiment ligger oftast många misslyckanden. Ibland kan en fruktbar lösning uppkomma genom rena tillfälligheter eller som resultat av ett misstag. Utvecklingen är också full av stickspår och återvändsgränder. En lösning som först verkar framgångsrik, kan efter en tid visa sig ha allvarliga nackdelar eller konkurreras ut av andra, ännu bättre lösningar.

OM MAN BETRAKTAR historien i backspegeln, är det lätt att uppfatta de successiva förändringar som näringslivet har genomgått som naturliga eller självklara steg. Allt det nya har ju så elegant uppstått ur det gamla. Men detta är en feltolkning av historien. Framgångsrik företagsamhet bygger sällan på några naturliga eller självklara steg. Framgångsrikt företagande bygger i stället på att ta djärva steg, bedriva många experiment, att försöka göra det som ingen annan har tänkt på eller vågat göra.

EFTERSOM UTVECKLINGEN är experimentell finns det alltid många som inte lyckas. Därför är det viktigt med en mångfald av företag och en mångfald vad gäller branscher, storlek, inriktning, struktur och ägande. Det är farligt om ett land eller en region blir starkt beroende av ett företag, en ägargrupp eller ett fåtal företag inom samma bransch.



CARL EDVARD JOHANSSON (1864–1943), känd som "Mått-Johansson", ägnade en stor del av sitt liv åt otaliga experiment i syfte att få fram metoder för precisionsmätning. Många års idogt arbete ledde så småningom fram till en produkt som kom att revolutionera den internationella verkstadsindustrin. Genom hans måttsats från 1896 kunde man mäta med en hundradels millimeters noggrannhet. År 1911 grundade Mått-Johansson företaget CE Johansson, som alltjämt är verksamt i Eskilstuna. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Carl-Edvard-Johansson/



ULRIKA ELEONORA LINDSTRÖM

(1835–1892) var mejerska i Burträsk i Västerbotten och uppfinnare av Västerbottensost 1872. Enligt traditionen ska hon under en jättig arbetsdag ha varit tvungen att flera gånger avbryta omrörningen i ostkaret för att sköta andra uppgifter. Hon var en skicklig mejerska som insåg att den felaktiga behandlingen kunde utvecklas till något framgångsrikt. Resultatet blev alltså Västerbottensost. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Ulrika-Eleonora-Lindstrom/



RUBEN RAUSING (1895–1983) grundade företaget Tetra Pak i Lund 1951. Det är i dag ett världsledande förpackningsföretag. Grundarfamiljen tillhör de rikaste i Europa. Men det låg flera decennier av lyckade och misslyckade experiment och dålig lönsamhet innan man nådde de stora framgångarna. Till exempel läckte förpackningarna i början och det tog många år innan man hittade den rätta formen. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Ruben-Rausing/



DET ÄR LÄTT ATT MISSTA sig och tro att vägen till framgång är spikrak. Vi hör oftare talas om de framgångsrika idéerna, produkterna och tjänsterna än om de många försök som många gånger ligger bakom varje framgång. Historien är full av berättelser om produkter som kommit till av en slump och personer som efter upprepade misslyckanden

till slut nått önskat resultat. Låt dina elever reflektera över egenskaper som tålamod och målmedvetenhet. I vilka situationer har man mer eller mindre tålamod och har målmedvetenheten någon del i detta? Här nedanför följer några uppgifter och uppdrag du kan utföra ihop med dina elever.

UPPGIFTER

1

Leta upp tre personer på företagsamheten.se som varit framgångsrika entreprenörer. Vilka faktorer har varit avgörande för deras nyskapande/nyttänkande?

2

Alla människor föds nyfikna och vill pröva, lösa problem och testa olika möjligheter. Låt eleverna tänka efter när de varit entreprenöriella (företagsamma). Kanske har de organiserat något, löst ett problem, tagit initiativet till en aktivitet eller till exempel sålt något.

3

Ett misslyckande är inte alltid något negativt. Man kan säga att vi behöver lyckade missar eftersom det innebär att vi hittar nya möjligheter. När har du haft en lyckad miss?

UPPDRAG

1

Låt eleverna samtala med några olika personer om när de varit entreprenöriella. Föräldrar, syskon, någon person i arbetslivet eller mor-/farföräldrar. Var noga med att dokumentera deras exempel för att kunna delge klassen exemplen. Diskutera sedan vilka drivkrafter som ligger bakom människors entreprenöriella sidor och hur det påverkar vår personliga utveckling.

2

Genom livet försöker vi ofta undvika att misslyckas därför att vi inte vill bli betraktade som dumma eller skämmas. Det hindrar ofta vår utveckling. Försök komma överens i din klass om hur ni ska bryta detta och i stället uppmuntra varandra att våga, pröva, hitta nya vägar och uppskatta lyckade missar.

”

”Nationens verkliga tillgångar finns inte i hjärnorna hos den lilla grupp män som kontrollerar de stora företagen.

*Nationens tillgångar ligger i de ambitioner, den energi, som inte är begränsad till en viss favoriserad klass. **Den är beroende av de uppfinningar som görs av okända människor, de ambitioner som finns hos okända människor.** Alla nationer förnyas genom insatser av de okända, inte av dem som redan är berömda och mäktiga.”*

WOODROW WILSON, AMERIKANSK PRESIDENT, 1912

ENTREPRENÖRERNA HAR EN NYCKELROLL

FÖR ATT EXPERIMENT ska kunna bedrivas och bli framgångsrika fordras alltid människor med kreativitet och initiativkraft.

ORDET ENTREPRENÖR kommer från franskans *entreprendre* (= företa sig). Ordet *entrepreneur* (= den som får något gjort) användes i franska språket första gången 1437. I svenska språket har ordet tre huvudbetydelser:

1. Person, företag eller organisation som mot ersättning åtar sig att utföra ett större arbete. Detta är den äldsta betydelsen i svenska språket. En byggentreprenör åtar sig att uppföra en byggnad. En begravningsentreprenör åtar sig att arrangera en begravning. En kommun kan lägga ut skötseln av ett daghem på en entreprenör.

2. Företagare. Denna betydelse är vanlig, till exempel i den offentliga diskussionen när man säger att Sverige behöver fler entreprenörer.

3. Person som tar initiativ till och organiserar nyskapande verksamhet. Ordet kan i denna betydelse avse enbart affärlivets nyskapare eller nyskapare i hela samhället.

I DEN HÄR SKRIFTEN är det den tredje betydelsen av ordet *entreprenör* som avses och vi kommer främst att beröra *entreprenörer* inom affärlivet.

IBLAND SKILJER MAN på *entreprenörer* och *intraprenörer*. Båda orden syftar på personer som tar initiativ till och organiserar nyskapande verksamheter. Skillnaden är att en *entreprenör* grundar (eller övertar) och leder den organisation där den nya verksamheten bedrivs. *Intraprenören* genomför den nya verksamheten inom ramen för en organisation där hon är anställd eller medlem.

MED ENTREPRENÖRSKAP menar vi företagsamhet, alltså initiativrikedom, kreativitet och driftighet. Dessa egenskaper finns inte bara hos *entreprenörer* utan kan finnas hos människor överallt i samhället.

**JAN STENBECK (1942–2002)**

hade en förmåga att tidigt upptäcka nya affärsmöjligheter som skapades genom tekniska och ekonomiska omvärldsförändringar. Comviq, Metro, Radio Rix, Strix Television, Tele 2, TV3, TV-Shop, TV1000, Viasat och ZTV är några av de verksamheter som Stenbeck byggde upp i slutet av 1900-talet. Han bröt flera medie-monopol och gjorde avgörande insatser för att Sverige blev ett av världens främsta mobiltelefonländer.

foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Jan-Stenbeck/



ANNA WHITLOCK (1852–1930) startade 1878 en privat flickskola i Stockholm som 1893 ombildades till en samskola där hon förnyade undervisningen i flera avseenden. Skolan stod neutral i religionsfrågor. Inslagen av naturvetenskap och praktiska ämnen som slöjd och gymnastik ökade. Det fanns också möjligheter för eleverna att välja mellan olika ämnen och att växla mellan teoretiska och praktiska uppgifter. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Anna-Whitlock/

**ANDRÉ OSCAR WALLENBERG (1816–1886)**

grundade Stockholms Enskilda Bank 1856 (en av föregångarna till dagens SEB). Detta var den första svenska affärsbanken och den kom att få stor betydelse för hela bankväsendet och därmed för landets ekonomi. Wallenberg introducerade postväxeln som förenklade för allmänheten att överföra pengar mellan olika orter. A.O. Wallenberg lade grunden till Sveriges mäktigaste affärsdynasti, som ännu i femte generationen har starkt inflytande i näringslivet. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Andre-Oscar-Wallenberg/

EN FÖRETAGSIDÉ ÄR ALDRIG starkare än den person som står bakom den. Det finns ibland en övertro på att en produkt eller tjänst skulle sälja sig själv, när det i själva verket ligger oändligt mycket arbete och engagemang från en eller flera personer bakom. Personer som är så besjälade av sin idé är redo att ta de risker som ligger till hinder för att ge-

nomföra den. Låt eleverna välja ut ett varumärke, produkt eller tjänst, exempelvis en mobil eller dator. Låt dem sedan identifiera entreprenörerna bakom varumärket. Detta kan bli ett spännande detektivarbete och skapa många aha-upplevelser.

UPPGIFTER

1

Försök hitta en entreprenör i din närhet och ta reda på information om personens liv och verksamhet. Det kan vara en nu levande entreprenör eller en som tidigare funnits i området. När ni i klassen fått fram kunskap och information om lokala entreprenörer så kan ni tillsammans till exempel försöka skriva en artikel i er lokaltidning om dessa personer.

UPPDRAG

1

Besök ett företag eller en arbetsplats och var entreprenör för en dag. Om det finns ett företag i er omgivning som till exempel tillverkar dörrar, hus eller annat så kan ni besöka produktionen och efter besöket prova att designa nya dörrar, hus eller annat och lämna era idéer till företaget.

2

Besök ett företag och ta del av deras produktionsprocess. Identifiera saker du/ni tror kan bidra till förbättringar för företaget i stort och smått. Presentera och diskutera era förslag med representanter för företaget.

”En livskraftig idéns väg:

- 1. Alla skrattar åt den och finner den enbart löjlig.*
- 2. När den trots allt sprids, tvingas man ta den på allvar och börjar med all makt bekämpa den som farlig.*
- 3. När den trots allt segrat, finner alla den självklart riktig.”*

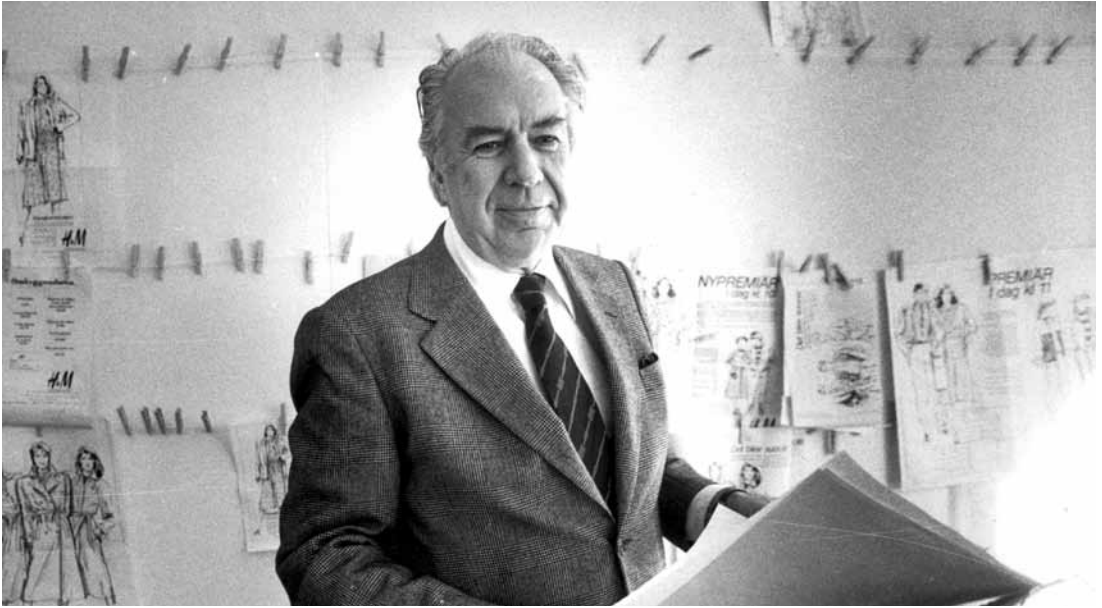
ARTHUR SCHOPENHAUER, TYSK FILOSOF

ENTREPRENÖRER MÖTER MOTSTÅND

ENTREPRENÖRER MÖTER OFTA MOTSTÅND. Dels därför att de ifrågasätter traditioner och etablerade ”sanningar”, dels därför att de om de lyckas utgör ett hot mot branschens etablerade aktörer. Vi kan finna detta motstånd hos allmänhet och medier, bland arbetstagare och fackförbund, i politik och förvaltning och bland andra företagare, särskilt i den berörda branschen.

DET BETYDER ATT ENTREPRENÖRER måste vara beredda att ta strid för sina idéer. De måste ofta visa prov på mycket stor fokusering, ut hållighet och beslutsamhet – något som omgivningen ibland uppfattar som perspektivlöshet, envishet och hänsynslöshet.

I EFTERHAND HYLLAS DOCK ofta den framgångsrike entreprenören som en mycket framsynt och betydelsefull person. Den svenska näringslivshistorien är fylld av sådana personer.



ERLING PERSSON (1917-2002) öppnade 1947 den första Hennes-butiken i Västerås. Han motarbetades inledningsvis av andra klädhandlare som inte ansåg att man skulle få sälja kläder så billigt som Persson gjorde. När han 1964 skulle öppna den första utlandsbutiken i Oslo vägrade Riksbanken att ge Erling Persson tillstånd att föra ut pengar ur Sverige för denna investering eftersom riksbankschefen inte trodde på affärsidén. När H&M skulle börsintroduceras 1974 avrådde börschefen eftersom han inte ansåg att ett handelsföretag som H&M passade på börsen. Det blev sedermera börsens högst värderade företag. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Erling-Persson/



STIKKAN ANDERSON (1931-1997) bidrog starkt till att Sverige blev det land som exporterade mer musik än något annat land i förhållande till folkmängden. Men när han lade grunden till det svenska musikundret genom att på 1970-talet lansera ABBA internationellt, motarbetades han av många inom svenska medier och kulturliv. En "anti-kommersiell folkfront" bildades med stöd av bland annat Kulturrådet, kulturnämnden i Stockholms stad, Stockholms läns landsting, producentföreningen på Sveriges Radio och de flesta av landets musikerorganisationer. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Stikkan-Anderson/



ULLA MURMAN (F. 1926) grundade Stockholms stenografservice 1953, vilket räknas som Sveriges första moderna bemanningsföretag. Det heter i dag Manpower. Fram till början av 1990-talet var det dock olagligt att driva bemanningsföretag i Sverige och Ulla Murman dömdes två gånger i Högsta domstolen för olaga arbetsförmedling. Hon ledde i flera decennier kampen för att göra branschen laglig. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Ulla-Murman/

MOTSTÅND ÄR OFTA EN REAKTION på förändringar. Det var till exempel långt ifrån alla tillverkare av mobiltelefoner som trodde att pekskärmen hade någon framtid, men det visade sig vara ett allvarligt misstag och idag är den allmänt accepterad. Man brukar ibland säga att ”alla vill utvecklas men ingen vill ha förändring”. Försvara, förklara och förkasta är de vanligaste försvaren för att slippa förändring. Diskutera med dina elever vilka strategier ni kän-

ner igen. Motståndet till förändring kan vara olika stort och riktas mot olika saker under en livscykel. Detta kan ni undersöka genom att intervjua olika åldersgrupper. Här nedan finner du uppgifter som inriktas mot att eleverna kan jobba med en egen produkt- eller tjänsteutveckling. En idé är att ni jobbar med behov som ni kan se och som man kan konstruera lösningar till. Låt sedan eleverna reflektera över de motgångar de stött på längs arbetets gång.

UPPGIFTER

1

Vår omgivning präglas av olika människors kreativa lösningar. Glödlampan, tv:n, radion, mobilen och datorn är alla exempel på nytänkande som vi idag tar för givna. Vår tillvaro präglas också av små vardagsföremål som kulspetspennan, osthyveln, tandborsten och huvudvärkstabletten. Välj ut en produkt/uppfinning och spåra dess tillkomst.

2

Gör en egen uppfinning, antingen själv eller i grupp, och berätta för klassen om dess funktion.

UPPDRAG

1

Personer med nya tankar och idéer möter ofta motstånd. Ta kontakt med någon företagare, kulturpersonlighet, politiker eller annan kreativ person och be dem berätta om attityder de mött. Berätta sedan för resten av klassen och diskutera.

”Den värld vi strävar efter måste vara en värld där kreativiteten lever, där livet är ett äventyr fyllt av glädje och hopp, en värld som bygger på strävan att skapa snarare än önskan att bevara det vi besitter eller att erövra det andra äger.”

BERTRAND RUSSELL, BRITTISK FILOSOF, 1918

ENTREPRENÖRER BEHÖVS INOM ALLA SAMHÄLLSSEKTORER

ENTREPRENÖRER FINNS och behövs inom alla delar av samhället – i näringslivet, offentlig sektor, politik, föreningsliv och på andra håll. Det finns många likheter mellan nydanande entreprenörer i näringslivet och nyskapare inom vetenskap, konst och andra samhällsområden. Det handlar alltid om människor som visar prov på kreativitet och initiativkraft – och som är beredda på att slåss för sin idé om den stöter på motstånd.

PÅ FÖRETAGSAMHETEN.SE koncentrerar vi oss på entreprenörer i näringslivet men det finns många andra som gjort avgörande insatser för vårt samhälles utveckling.



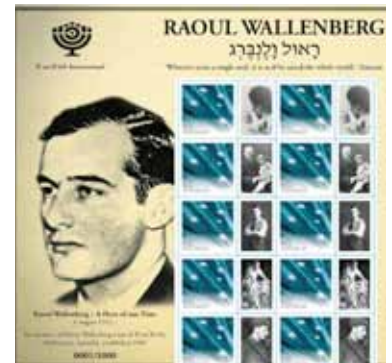
EN AV DESSA var barnmorskan Signe Jansson. Under motstånd både från kolleger och sjukvårdsadministratörer började hon i Ystad på 1970-talet att utveckla en förlossningsvård där föräldrarna aktivt medverkade. Numera är hennes idéer allmänt accepterade.

ARTUR HAZELIUS var en annan entreprenör som gjorde viktiga insatser utanför näringslivet. Som etnolog och museiman skapade han i slutet av 1800-talet Nordiska museet och Skansen i Stockholm. Därigenom gjorde han internationellt viktiga insatser för folklivsforskningen och museiväsendet.





RAOUL WALLEBERG. Arkitekt och diplomat. Han stod för världshistoriens största enmansdrivna humanitära insats när han under andra världskrigets slutskede räddade tusentals ungerska judar undan Förintelsen. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer-utanfor-naringslivet/



AUGUST PALM. Skräddare och agitator som introducerade de socialdemokratiska idéerna i Sverige. Han var 1889 med om att bilda Socialdemokratiska arbetarepartiet. foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer-utanfor-naringslivet/



ELISE OTTESEN-JENSEN. Journalist och agitator. Hon var en outröttlig sexualupplysare och grundare av RFSU 1933. Hennes insatser hade avgörande betydelse för sexualpolitiska reformer som legalisering av preventivmedel, fri abort och den obligatoriska sexualundervisningen i skolan. [www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer-utanfor-naringslivet/](https://foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer-utanfor-naringslivet/)

I DENNA TES SYNLIGGÖR vi entreprenörerna inom områden såsom kultur, politik och vårdsektorn. De är ofta pionjärer som ser möjligheter, bryter ny mark och agerar utifrån en stark inre övertygelse och drivkraft. Låt dina elever ge fler exempel på personer som är banbrytande, modiga, driftiga men kanske inte nödvändigtvis en före-

tagare. Låt eleverna också beskriva vad som kännetecknar dessa personer samt jämföra likheter och olikheter med en företagare. Uppgifterna som är kopplade till denna tes är tänkta att stimulera eleverna till kreativ problemlösning i klassrummet. Låt eleverna sedan reflektera över sitt arbete och över de roller som uppstod i gruppen.

UPPGIFTER

1

Denna övning är på tid och består av tre etapper – individuellt, parvis och i grupp. Skriv ned på ett papper så många förslag du kan komma på att använda ett kylskåp till förutom att kyla mat. **Tid: 5 min**

Gå ihop i par och samla gemensamt så många alternativa användningsområden ni kan komma på att använda ett kylskåp till. **Tid: 5 min**

Gå ihop i en grupp om fyra eller sex personer och kom gemensamt fram till alla alternativa användningsområden för ett kylskåp. **Tid: 5 min.**

Summera hur många olika användningsområden ni har kommit på. Diskutera sedan processen och vad det är som hindrar eller gynnar kreativiteten. Vad beror detta på?

2

Ni ska tillsammans i grupp utveckla framtidens flygmaskiner men det finns några krav på denna maskin: cockpit får inte sitta längst fram utan ska vara placerad i den bakre delen av planet och gärna högt upp för att ge bästa landningsmöjligheter. Ekonomi, miljö och komfort är viktiga aspekter för flygbolaget. Gör en skiss på planet med motiveringar till era val.

Försök dra några slutsatser om arbetet och arbetsprocessen när ni är klara. Diskutera vad som händer när man tvingas tänka att cockpit ska sitta på ett annat ställe i farkosten.

3

Konstruera i grupper om tre en bro som har bästa möjliga hållfasthet med minsta möjliga materialåtgång. Bron bör vara minst 25 cm lång. **Material: sugrör och lim.**

Efter avslutat arbete kan ni redogöra för era lösningar och testa broarnas hållfasthet. Rösta gärna om vilken konstruktion som är bäst och motivera varför ni tycker så.

UPPDRAG

1

Låt eleverna identifiera en entreprenör inom exempelvis föreningsliv, kultur eller vetenskap och bjud in personen för att berätta mer om sitt arbete och engagemang.

*”Sedan ska man driva företag och då blir det inte bara tekniken som du måste ha ordning på.
Framförallt måste du kunna sälja det du tillverkar.
Kan du inte det så har all teknik i världen ingen nytta med sig – däremot en stor kostnad.”*

INDUSTRIMANNEN PETER WALLENBERG, 2007

DET HANDLAR OM MER ÄN UPPFINNINGAR

DE SVENSKA industrisnillena och deras uppfinningar tillhör de mest kända inslagen i det svenska näringslivets utveckling. Många beskrivningar av det svenska näringslivets historia handlar nästan enbart om just detta. Därför är det lätt att missuppfatta vad ekonomisk utveckling handlar om.

VISST ÄR TEKNISKA uppfinningar viktiga. Men näringslivshistoria är mycket mer än teknikhistoria. Det handlar också om en framväxande tjänstenäring. Många företagsframgångar bygger snarare på organisatoriska innovationer än på tekniska uppfinningar. De organisatoriska innovationerna kan handla om exempelvis marknadsföring, arbetsorganisation, ledarskap och försäljningskanaler.

DET FINNS OCKSÅ många exempel på att en tekniskt briljant lösning inte leder till ekonomisk utveckling. Det kan bero på att uppfinnaren saknar intresse eller förmåga för entreprenörskap, på att det inte finns någon lämplig samarbetspartner i omgivningen eller på regelsystemen och attityderna i samhället.

FRAMGÅNGSRIKT FÖRETAGANDE bygger ibland på nydanande uppfinningar men det bygger alltid på framgångsrikt entreprenörskap. I de fall företaget bygger på geniala uppfinningar kan uppfinnaren ibland också vara entreprenören, vilket exempelvis var fallet med Sven Wingquist som uppfann ett nydanande kullager och grundade företaget SKF. Men ofta är uppfinnaren och entreprenören olika personer. Så var fallet i Asea, där Ludvig Fredholm var entreprenören och Jonas Wenström gjorde elektrotekniska uppfinningar.



MONICA LINDSTEDT (F. 1953) grundade företaget Hemfrid i Stockholm 1995. Det säljer hemtjänster till privatpersoner. Hon var pionjär inom denna verksamhet. En intensiv politisk diskussion utbröt sedan om skatteavdrag borde införas för sådana tjänster, en reform som genomfördes 2007. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Monica-Lindstedt/



ASSAR GABRIELSSON (1891-1962) var en av grundarna till Volvo 1926. Detta företag är ett exempel på en industri vars inledande framgångar snarare byggde på organisatoriska än på tekniska innovationer. I Göteborg anlades en samsättningsfabrik och komponenterna tillverkades efter noggranna specifikationer av andra företag. Därigenom behövde Volvo inte binda så mycket kapital samtidigt som man utnyttjade befintlig kompetens runt om i landet. Av samma skäl byggde vd:n Assar Gabrielsson upp en effektiv försäljningsorganisation genom fristående, lokalt förankrade bilhandlare. www.foretagsamheten.se/Svenska-foretag/Foretag/Volvo/



GUSTAF DE LAVAL (1845-1913)

var en genial uppfinnare i Stockholm i slutet av 1800-talet. Hans viktigaste konstruktioner gällde separatorer och ångturbiner. Men han var en katastrof som entreprenör eftersom han saknade ekonomisk realism. Han startade ett stort antal projekt som slutade i ekonomiska katastrofer och dog själv helt utblottad. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Gustaf-de-Laval/



NYDANANDE UPPFINNINGAR eller en spännande idé till ett nytt tjänsteföretag, leder inte per automatik till framgång i näringslivet. En kedja av aktörer är inblandade på vägen till ekonomisk framgång. Tjänsteföretag är ofta beroende av medarbetarnas sociala kompetens. Ibland är inte varan avgörande för om du köper en produkt utan det är snarare bemötandet du får av företagets representant

som avgör. Därför blir personliga egenskaper och attityder allt viktigare när medarbetare ska rekryteras. Social kompetens kan med andra ord bidra till bättre resultat för arbetsplatsen. Är det så även i klassrummet? Med hjälp av uppgifterna och uppdragen här nedanför kan intressanta diskussioner om olika egenskaper uppstå.

UPPGIFTER

1

Tänk att du äger ett företag med ca 10 anställda. Du behöver utveckla din verksamhet med en ny person som kommer att bli företagets ansikte utåt mot era kunder. Att du väljer rätt person är avgörande för att ditt företag ska överleva. Vilka kompetenser vill du att denna person skall ha?

2

När man söker ett arbete idag frågar arbetsgivaren, vid sidan av yrkeskompetens, ofta efter social kompetens: att man till exempel är trevlig, artig, positiv, initiativrik och duktig på att samarbeta och kommunicera. Välj ut en annons i en dagstidning eller på nätet och skriv en anställningsansökan. Formulera din ansökan så att just du kommer att få jobbet. Efter avslutat arbete kan ni sätta er i en grupp på fem och läsa igenom varandras ansökningar och diskutera vilken av ansökningarna ni skulle välja om ni var den som skulle anställa.

3

Låtsas att du är kallad till en anställningsintervju. Jobbet har många sökande med samma kompetens som du vilket gör att intervjun kan komma att bli avgörande. Genomför ett rollspel i par där en är personalchef som kallat till anställningsintervju och en annan är arbetssökande. Byt sedan roller. Diskutera vad som kan utvecklas och hur.

UPPDRAG

1

Välj ett företag/organisation/myndighet och hitta på en marknadsföring av deras produkt, affärsidé eller själva företaget. Använd gärna modern teknik, foto mm. Presentera ert förslag för lämplig representant för organisationen/företaget/myndigheten.

2

Tänk dig att det kommer turister eller besökare till din kommun/stad/bostadsort och att du vill att folk ska stanna, handla, bo, äta och uppleva saker på orten. Gör ett informations- och marknadsföringsmaterial till besökarna. Utgå gärna ifrån dina intressen (fiske, motion, friluftsliv) och presentera det som en hemsida, broschyr eller på annat sätt. Materialet kan också översättas till engelska, tyska, spanska eller franska.

”Jag är förfärad över den okunskap som fortfarande finns bland människor om välfärdens principer. Resurser måste först skapas, innan de kan fördelas och förbrukas.”

SIGNHILD ARNEGÅRD HANSEN, INSTALLATIONSTAL SOM
ORDFÖRANDE I SVENSKT NÄRINGSLIV 2007

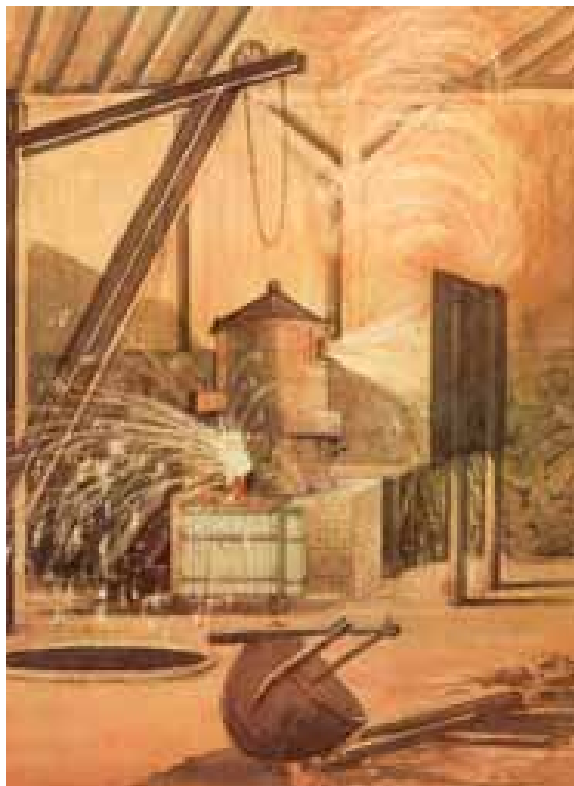
LAGAR OCH REGLER SPELAR ROLL

EKONOMISK TILLVÄXT förklaras ofta med hjälp av fyra faktorer: naturresurser, kapital, arbetskraft och teknik. Men dessa faktorer ger en ofullständig förklaring till hur tillväxt uppstår. Sovjetunionens ekonomi kollapsade trots ofantliga råvaruresurser, hög investeringskvot, högt arbetskraftsdeltagande, hög utbildningsnivå och hög teknisk nivå. Varför blev det Europa och inte det för 700 år sedan teknologiskt långt mer avancerade Kina som tog ledningen i den ekonomiska utvecklingen? Varför skedde det första industriella genombrottet i Storbritannien och inte i Frankrike?

UR DESSA FRÅGESTÄLLNINGAR växte det fram en delvis ny syn på ekonomisk tillväxt, den så kallade institutionella teorin som i dag har stor betydelse inom nationalekonomin. Denna teori lägger tyngdpunkten på hur de regelsystem (institutioner) som finns i samhället påverkar enskilda individers möjligheter och motivation att utbilda sig, arbeta, uppfinna, spara, investera, starta och driva företag. Om regelsystemen främjar produktiva verksamheter uppstår ekonomisk tillväxt. Det handlar bland annat om näringsfrihet, yrkesfrihet och frihandel, lagar som definierar och skyddar äganderätter, kontrakt och avtal samt regler för att hantera tvister och konkurser.

REGLER SOM FRÄMJAR TILLVÄXT är långt ifrån samma sak som frånvaron av statsmakt. Tvärtom behövs en stat som kan skapa och upprätthålla goda regelverk. En viktig förklaring till den snabba ekonomiska utvecklingen i Sverige efter 1870 var de reformer som genomfördes under 1800-talet, bland annat laga skifte 1827, folkskola 1842, aktiebolagslag 1848, fri in- och utvandring samt fri rörlighet inom landet 1860, näringsfrihet 1864, frihandel 1865 samt flera reformer som ökade kvinnors rättigheter.

SVERIGE HAR UNDER senare decennier genomfört ett stort antal politiska reformer som har ökat utrymmet för entreprenörskap inom olika delar av tjänstesektorn. Det gäller exempelvis för enskilda alternativ inom utbildning, vård och omsorg, avregleringar inom trafiksektorn (järnväg, flyg, bussar och taxi) samt inom telefoni, radio och tv.



GÖRAN FREDRIK GÖRANSSON (1819-1900)

blev 1858 först i världen med att få bessemermetoden (som gör smidbart stål av flytande järn) att fungera i praktiken. Det lade grunden till det företag som numera heter Sandvik. En förutsättning för att han skulle kunna bygga upp en nydanande stålindustri var att de särskilda regleringarna av järnindustrin hade utvecklats under 1850-talet. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Goran-Fredrik-Goransson/



AUGUSTA LUNDIN (1840-1919) öppnade en syateljé i Stockholm 1867 som utvecklades till ett exklusivt modehus med en förnäm kundkrets, däribland hovet. Hon var pionjär i Sverige med att rationalisera arbetet i ateljén med särskilda sömmerskor för varje del av plaggen. Två viktiga förutsättningar för hennes företagande var näringsfrihetens införande och att kvinnor i mitten på 1800-talet fick ökade ekonomiska rättigheter. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Lundin-Augusta1/



BÖRJE GABRIELSSON (1896-1972) gjorde Astra (nu AstraZeneca) till ett internationellt framgångsrikt läkemedelsföretag. Astra grundades i Södertälje 1913. Samma år avskaffade riksdagen, efter många års häftig debatt, apotekens monopol på läkemedelstillverkning. www.foretagsamheten.se/Svenska-foretag/Foretag/AstraZeneca/

EN FRAMGÅNGSRIK MARKNADSEKONOMI kan inte bygga på laglöshet. Tvärtom kan vissa lagar bidra till tillväxt. Ett mål inom EU är att gemensamma lagar och regelverk ska utvecklas så att de bättre motsvarar de behov som små och medelstora företag har. Det kan handla om att minska den administrativa bördan för företag eller att beakta en föreslagen ny lagstiftnings effekt på företag innan man

lagstiftar. Regelverk kan också utformas så att de underlättar entreprenörskap. Exempel på detta är RUT-avdraget i tjänstesektorn och ROT-avdraget i byggsektorn. Diskutera med dina elever om behovet av lagar och regler. Hur bör de utformas för att fungera bäst?

UPPGIFTER

1

Antag att ni skulle vilja starta ett café på er skola. Behöver ni något särskilt tillstånd för att göra det? Förutom att fråga någon på skolan om tillåtelse, ta även kontakt med kommunens miljökontor eller motsvarande för att se vilka tillstånd som krävs för att starta ett café.

2

Antag att du vill starta ett företag som säljer kläder till ungdomar. Du hittar en bra leverantör i Hong Kong. Finns det något särskilt du behöver tänka på när du direktimporterar varor från ett annat land?

UPPDRAG

1

Ring eller besök Skatteverket, på plats eller på www.skatteverket.se, och ta reda på vad som krävs för att starta ett eget företag. Fundera över vilken bolagsform som skulle passa bäst om du skulle starta företag. Diskutera för- och nackdelar med de olika formerna.

”Sätt igång och gör! Många tänker och planerar så mycket och vågar aldrig något. Starta i liten skala, men låt visionerna fortfarande vara stora.

Men för guds skull börja göra något.

Tänk inte på att allt ska vara perfekt. Tänk på vad mycket du hinner lära dig om du börja göra något idag. Våga börja!”

TILDE BJÖRFORS, GRUNDARE AV CIRKUS CIRKÖR, 2003

ATTITYDER ÄR OCKSÅ VIKTIGA

FÖRUTOM de juridiska reglerna finns informella regler i samhället som kan främja eller försvåra utveckling. Det handlar om de attityder, traditioner och värderingar som präglar människor och om sedvänjor som utvecklas inom affärlivet.

INFORMELLA REGLER är en viktig förklaring till de skillnader i entreprenörskap som finns mellan olika regioner i Sverige. De juridiska reglerna skiljer sig ju inte mellan till exempel Gnosjö i Småland som präglas av en stark företagard tradition, och många industriorter i Bergslagen som i stället präglas av ”bruksandan”. Dessa bruksorter grundades ursprungligen kring ett järnbruk vars ledning styrde både företaget och det övriga livet i samhället.

BRUKSFÖRETAGEN kunde länge skapa en säker sysselsättning för alla på orten. Inställningen till eget företagande var ofta rätt negativ både bland befolkningen på orten, hos politikerna och i bruksföretagets ledning. Då det stora bruksföretaget hamnade i kris drabbades hela orten. Och det har ofta varit svårt att ta sig ur krisen därför att företagard traditionen har varit så svag.

MÅNGA REGIONER med en stark företagard tradition har historiskt sett också haft en stark frikyrklighet. En förklaring till detta samband är att frikyrkan och andra ideella folkrörelser har betonat vikten av flit, ansvarstagande, sparsamhet och hederlighet. Väckelserörelsen gav dessutom upphov till ett starkt föreningsliv, vilket i sin tur skapade sociala nätverk som underlättade samverkan mellan företagen och som minskade riskerna för att bli lurad i affärer. Väl utvecklade nätverk och en social rörlighet är något som även kännetecknar många andra starka företagard regioner, inte bara sådana som har en stark frikyrkörelse.



OLOF JOHANSSON (1867-1933) är den främste entreprenören i Edsbyns historia. I denna företagsamma del av Hälsingland grundade han 1899 Edsbyverken. Johansson var en självlärd torparson som engagerade sig i en rad industribranscher men var framförallt verksam som arkitekt och byggmästare. Han var även skribent och framstående hembygdsforskare, nykterhetsman och missionsförbundare samt frisinnad politiker i kommun och riksdag. www.foretagsamheten.se/Svenska-foretag/Foretag/Edsbyverken/



JOHAN PETTERSSON (1880-1964) är ett typiskt exempel på en entreprenör i den företagsamma Gnosjöregionen. Han var tråddragare och flyttade 1921 till Hillerstorp mellan Gnosjö och Värnamo där han konstruerade en galgkrok för klädhängare. Petterssons blev ett framgångsrikt företag som exporterar galgkrokar och andra metalldelar till klädgalgar över hela världen. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Pettersson-Johan/



ERIK OCH ERNST ÅQVIST (1868-1958) (1875-1943) var bröder och framträdande skoföretagare i Örebro. År 1890 grundade Erik Åqvist företaget Carlsson & Åqvist tillsammans med F.A. Carlsson. Det blev en av landets ledande grossister i skobranschen. År 1907 grundade Ernst Åqvist skofabriken OScaria. Företaget drev också skobutiker runt om i landet. Bröderna var starkt engagerade inom frikyrkan som baptister. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Erik-och-Ernst-Aqvist/

HUR VI BEMÖTER FÖRETAGSAMMA personer har betydelse för utvecklingen av entreprenörskap. Vissa personer blir sporrade av motgångar medan andra utvecklas bäst i en tillåtande miljö. Många kommuner och regioner i Sverige jobbar mycket målmedvetet för att erbjuda ett gynnsamt klimat för idé- och företagsutveckling. Det kan hand-

la om allt från snabba handläggningstider för tillstånd till att utveckla ett gott samarbete mellan skola och näringsliv. Låt eleverna undersöka attityderna på den ort de bor i och låt dem diskutera vad som kännetecknar ett bra klimat för idéutveckling.

UPPGIFTER

1

Konstruera en egen enkät som undersöker människors attityder till företagande, entreprenörer och entreprenörskap och gör en liten undersökning på din ort. Bestäm vilken grupp som kan vara intressant att vända sig till. Delge era resultat och reflektioner samt diskutera orsakerna till människors attityder.

UPPDRAG

1

Genomför intervjuer med en eller flera företagare och låt dem beskriva vilka attityder de möter i sin roll som företagare på orten.

2

Undersök om din kommun har en strategi, plan eller policy för näringslivsutveckling och vad den i så fall innehåller. Kom med egna förslag på tjänster som en företagsvänlig kommun bör tillhandahålla. Motivera varför. Presentera idéerna för kommunen på valfritt sätt.

3

Bjud in en politiker från exempelvis kommunstyrelsen eller från en nämnd som ansvarar för näringslivsfrågor och be personen berätta om hur hans/hennes parti ser på företagets roll i samhället. Alternativt besök ett politiskt möte i kommunen och ställ frågor på plats.

Dröm, våga, gör.
ALLT FÖRETAGANDE
BÖRJAR I DESSA TRE ORD.

BICKY CHAKRABORTY, FÖDD I INDIEN OCH
GRUNDARE AV DEN SVENSKA HOTELLKEDJAN
ELITE HOTELS, 2006



INVANDRARNAS BETYDELSE HAR VARIT AVGÖRANDE

INVANDRARE HAR sedan medeltiden haft en avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling; som företagare, experter eller yrkesarbetare. Det finns framförallt fyra skäl till att invandrarna spelat så stor roll, trots att det fram till andra världskriget rörde sig om relativt få personer. De berömda valloner som rekryterades till svensk järnindustri på 1600-talet var exempelvis inte fler än 900 yrkesarbetare med familjer.

DET FÖRSTA SKÄLET till att invandringen har varit så viktig är att invandrarna ofta hade särskild kompetens som inte har funnits i Sverige. Det andra skälet var att invandrare tillförde kapital för investeringar. Det tredje skälet är att människor som invandrar till ett land har kontakter till sitt ursprungsland, liksom språkkunskaper och kunskap om det landets kulturella och ekonomiska förhållanden. Detta är värdefullt för internationell handel och finansiell verksamhet, liksom för vetenskapen och kulturlivet. Det fjärde skälet är att människor som bryter upp från sitt hemland genomsnittligt sett har mer av kreativitet och initiativkraft än de som hela livet bor kvar där de har fötts.

DET FINNS MÅNGA historiska exempel på internationella handelsstäder där människor från olika kulturer möttes och där ekonomi, kultur och vetenskap blomstrade: antikens Aten, 800-talets Bagdad, 1400-talets Florens, 1600-talets Amsterdam och 1800-talets London, för att nämna några av de tydligaste exemplen.

AV ALLA SVERIGES småföretag drivs 11 procent av utlandsfödda företagare. 13 procent av de nya företagen startas av en utlandsfödd person. Av de utlandsfödda nyföretagarna är ungefär en tredjedel kvinnor.



LOUIS DE GEER (1587-1652) föddes i Liège och kom till Sverige 1627. Han kom att bygga upp en omfattande industriell verksamhet, framförallt i Östergötland och Uppland som bland annat försåg den svenska armén med vapen och annan utrustning. De Geer var också en stor långgivare till svenska staten. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Willem-de-Besche-och-Louis-De-Geer/



WILHELM BECKER (1838-1915) föddes nära Hannover och utbildade sig inom färghandeln. År 1864 flyttade han till Sverige och året därpå öppnade han landets första specialaffär för färg och fernissa i Stockholm. Tio år senare startade Becker en fabrik för tillverkning av fernissor och oljerivna färger. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Wilhelm-Becker/



ANASTASIA GEGORDIADU (F. 1963) kom som femåring från Grekland till Tensta utanför Stockholm. Hennes huvudsakliga företagargärning är inriktad mot funktionshindrade. År 1995 grundade hon Svensk Assistan & Handikappservice i Solna som anställer personliga assistenter för funktionshindrade. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Anastasia-Georgiadou/

NÄR MÄNNISKOR KOMMER till en ny kultur ser de saker som vi andra tar för givna. Mixen av kulturer ger ofta nya idéer, lösningar och produkter. Attityder och värderingar varierar också beroende på bakgrund och ursprung. Det finns åtskilliga exempel genom åren på invandrare som kommit till vårt land och startat egna verksamheter eller tillfört och berikat befintliga företag med ny kunskap och

teknik. Trots detta har deras insatser för Sveriges ekonomiska utveckling sällan fått den uppmärksamhet den förtjänar. Genom att använda uppgifterna och uppdraget nedan kan dina elever få höra berättelser om ett Sverige från ett annat perspektiv och hur detta har präglat olika företags utveckling.

UPPGIFTER

1

Lek med tanken att du frivilligt eller på grund av krig eller katastrofer tvingades bosätta dig i ett annat land tillsammans med din familj. Tänk dig också att ni på grund av arbetsbrist inte kunde få arbete i landet utan hade behov av att starta något eget för att klara de grundläggande behoven. Vilken verksamhet skulle du/ni starta och vilka problem skulle ni vara tvungna att lösa?

2

Andelen egna företagare av befolkningen varierar i olika delar av Sverige. Välj ut två orter i Sverige och ta via olika källor reda på hur andelen företagare i befolkningen ser ut på dessa platser i jämförelse med hur det ser ut på din ort.

3

Sverige har i jämförelse med andra länder en liten andel av befolkningen som är egna företagare. Ta reda på hur stor andel av befolkningen som är företagare i några andra länder i världen och jämför siffrorna med Sverige. Diskutera vad skillnaderna kan bero på.

UPPDRAG

1

Detta uppdrag är riktat till hela klassen och innebär att ni tillsammans skriver en artikel till er lokaltidning om de entreprenörer och företagare som startat och driver en verksamhet på er ort och som har utländsk härkomst.

Ta kontakt med lokaltidningen och presentera idén. Sök upp olika entreprenörer. Gör intervjuer och ta bilder. Gör en tilltalande artikel om personerna, deras verksamhet och verklighet. När ni är nöjda bjuder ni in en representant från tidningen som får läsa och komma med synpunkter och önskemål om förbättringar innan artikeln kan publiceras.

*”Det är inte fult att kräva.
Det är inte fult att sticka ut.
Kvinnor måste visa mod och våga vara obekväma.”*

LENA APLER, GRUNDARE OCH VD FÖR
FINANSBOLAGET COLLECTOR, 2011

KVINNORNAS BETYDELSE ÄR UNDERSKATTAD

HUNDRATUSENTALS kvinnor har genom historien drivit framgångsrika företag runt om i landet. Men deras historia är till stor del okänd och oskriven. I de flesta skildringar av den ekonomiska historien är det männen som dominerar.

KVINNOR HADE fram till mitten av 1800-talet mycket begränsade möjligheter att självständigt utöva olika näringar. Trots detta har det alltid funnits kvinnliga företagare. Av sociala skäl kunde fattiga kvinnor få tillstånd att driva till exempel enklare handel eller krogrörelse. Änkor hade också rätt att ta över rörelsen vid makens död. Framförallt under stormaktstiden, när män ofta låg ute i fält eller avled på slagfältet, kom många kvinnor att inta framträdande positioner som storföretagare i Sverige.

HISTORISKT SETT har familjeföretagen dominerat inom nästan alla branscher. I dessa företag har både kvinnor och män normalt gjort viktiga insatser, även om det oftast var männen som formellt stod för rörelsen. Än i dag har beteckningarna företagare och entreprenör en manlig genusstämpel. Och vilken association har orden handelsman och köpman?

22 PROCENT av Sveriges småföretagare är i dag kvinnor. 31 procent av nyföretagarna är kvinnor. Därtill kommer att 6 procent av de nya företagen leds av kvinnor och män tillsammans. Även om de lagliga hindren för kvinnligt företagande sedan länge är avskaffade, möter kvinnor ofta större svårigheter än män på grund av fördomar och traditioner.



FILIPPA KNUTSSON (F. 1965) grundade 1993 Filippa K i Stockholm tillsammans med sin dåvarande make Patrik Kihlberg och Karin Segerblom. Filippa K har etablerat sig som ett av landets ledande klädmärken och finns nu runt om i Europa och Nordamerika. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Knutsson-Filippa/



SOFIA GUMÆLIUS (1840-1915) grundade 1877 Sveriges första varaktiga reklamföretag i Stockholm. Affärsidén var att när ett företag ville annonsera i flera tidningar, skulle det inte behöva vända sig till mer än ett ställe för att beställa och betala annonserna. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Sofia-Gumalius/



CHRISTINA PIPER (1673-1752) är en av de mest betydelsefulla kvinnliga företagsledarna i skånsk historia. År 1725 förvärvade hon alunbruket i Andrarum och kunde genom god organisationsförmåga och finansiella tillgångar få ordentlig fart på verksamheten. Christina Piper gjorde Andrarums bruk till Skånes största företag med 900 anställda. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Christina-Piper/

DET FINNS FLERA EXEMPEL på kvinnor som varit mycket framgångsrika som företagare, nu och förr. Men om entreprenörerna varit näst intill osynliga när man beskrivit Sveriges ekonomiska historia i allmänhet så lyser kvinnornas frånvaro i det sammanhanget i synnerlighet. I vårt land ser vi en växande andel kvinnor som företagare men också på ledande befattningar i företag och arbetsliv. I flera andra delar av världen, exempelvis i Afrika och i Asien, satsar

man idag ofta på kvinnors initiativkraft och företagsamhet för att få ökad tillväxt i länderna. Låt eleverna komma med egna tips på hur man kan synliggöra kvinnornas företagsamma historia. Har det till exempel alltid varit möjligt för en kvinna att driva företag? Låt dem identifiera, ta kontakt med och intervjua kvinnor som driver företag på orten idag.

UPPGIFTER

1

Ta reda på hur vanligt eller ovanligt det är med kvinnliga företagare i några olika länder. Jämför med andelen kvinnliga företagare i Sverige. Diskutera vad skillnaderna kan bero på. **LÄNK TIPS:** www.scb.se/naringsverksamhet, www.kommunfakta.se, www.ekonomifakta.se

2

Bjud in några kvinnliga företagare, företagsledare och kvinnor på ledande positioner i samhällslivet och samtala med dem om deras situation, villkor, om och i så fall hur deras situation skiljer sig från männens.

UPPDRAG

1

Företag kan drivas i olika former men när det blir fråga om större företag så är den vanligaste formen aktiebolag. I ett aktiebolag är styrelsen det viktigaste maktcentrat. Sök upp några aktiebolag som finns på din ort och ta reda på hur sammansättning och könsfördelning ser ut i deras styrelser. Det kan vara intressant att även titta på representationen av invandrare eller olika åldersgrupper. Kontrollera också gärna hur styrelserna är sammansatta i några stora svenska aktiebolag. Reflektera och diskutera.

”Det finns ingenting så svårt att ta itu med, ingenting så väldigt att leda, ingenting så osäkert i framgång, som att införa en ny tingens ordning; ty den som försöker har nämligen alla dem till fiender som drog fördel av den gamla ordningen och han har endast ljumma försvarare i dem som drar fördel av den nya.”

NICCOLÒ MACHIAVELLI, ITALIENSK FÖRFATTARE, 1513

UTVECKLING

INNEBÄR OCKSÅ AVVECKLING

DÅ MAN BESKRIVER den långsiktiga ekonomiska utvecklingen, brukar man använda begreppet tillväxt. Och när man talar om tillväxt leds tankarna lätt till en process där ett land hela tiden producerar mer och mer av samma saker och med samma metoder. Detta är inte vad långsiktig ekonomisk utveckling handlar om. Det är lättare att förstå utvecklingen om man använder ordet omvandling.

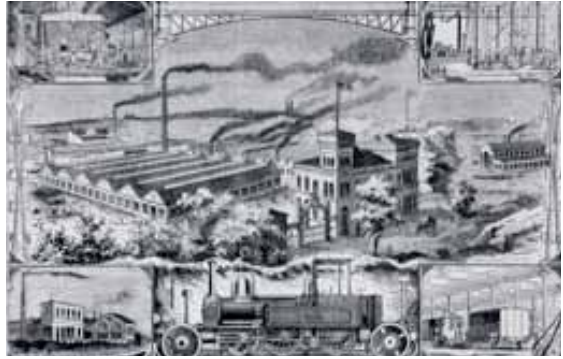
LÅNGSIKTIG EKONOMISK utveckling innebär att nya produktionsmetoder och nya produkter hela tiden introduceras samtidigt som äldre metoder och produkter försvinner eller i varje fall minskar i betydelse. Parallellt med detta sker oundvikligen ett skifte av aktörer. Nya företag slår sig in samtidigt som äldre företag försvinner eller i varje fall minskar i betydelse. Nya jobb skapas samtidigt som en del gamla jobb försvinner.

EN AV DE MEST berömda forskarna om entreprenörskap var den österrikisk-amerikanske ekonomen Joseph Schumpeter (1883–1950). Han har beskrivit den framgångsrike entreprenörens insats som ”skapande förstörelse”. Genom sin framgång slår entreprenören ut äldre strukturer och aktörer.

INGEN OMFATTANDE utveckling är möjlig utan avveckling. Resurser i form av bland annat arbetskraft måste frigöras för att kunna skapa nya företag. Om man till varje pris försöker bevara de jobb som finns i dag, så förhindrar man därmed tillkomsten av nya arbetstillfällen. Risken finns att vi på längre sikt också förlorar de gamla jobben.



WALTER WEHTJE (1897-1990) gjorde Atlas Copco i Nacka utanför Stockholm till en internationellt framgångsrik tillverkare av tryckluftsutrustning. Längre hade företaget en annan huvudprodukt, nämligen dieselmotorer, vilket dock aldrig blev någon stor framgång. Under Walter Wehtjes tid som vd 1940-1957 avvecklades motorsidan samtidigt som man satsade stort på tryckluftssidan. www.foretagsamheten.se/Svenska-foretag/Foretag/Atlas-Copco/



THEODOR ADELSWÄRD (1860-1929) omvandlade kring sekelskiftet 1900 Ätvidaberg i Östergötland från ett kopparbruk till ett industrisamhälle. Han satte igång ett stort antal experiment med nya industrier där det egentligen bara var ett försök som blev en verklig framgång, nämligen tillverkning av kontorsmöbler. Ätvidaberg blev sedermera centrum för det internationellt framgångsrika företaget Facit som tillverkade kontorsmaskiner. Detta företag klarade dock inte av den omvandling från elektromekanik till elektronik som branschen genomgick omkring 1970. www.foretagsamheten.se/Entreprenorer/Entreprenorer/Theodor-Adelsward-och-Elof-Ericsson1/



EMIL SIEURIN (1877-1962) gjorde en avgörande insats för Höganäs AB genom att uppfinna en metod för att tillverka järnsvamp. Den introducerades av företaget 1911. Höganäs hade bildats som en stenkolsgruva 1797 och är i dag en framgångsrik tillverkare av järn- och metallpulver. Företaget har kunnat överleva så länge därför att man avvecklade gruvverksamheten och i stället byggde vidare på Sieurins uppfinning. www.foretagsamheten.se/Svenska-foretag/Foretag/hoganas/

SISTA KAPITLET HANDLAR OM att utveckling också innebär avveckling. Olika orter har olika karaktär på sitt näringsliv vilket innebär att utveckling och avveckling ser olika ut beroende på bostadsort. En del arbetar och verkar i ett brukssamhälle med en eller flera större företag och ar-

betsplatser. Andra lever i miljöer som präglas av handels- och tjänstesektorn som ibland kan kännetecknas av fler små och medelstora arbetsgivare. Låt eleverna undersöka och reflektera över vilken typ av näringslivskultur de befinner sig i och hur den har påverkat samhället och dem själva.

UPPGIFTER

1

Bjud in en företagare och låt den personen berätta om vad som är avgörande för att verksamheten ska finnas kvar och utvecklas på orten.

2

Studera näringslivsstrukturen på din ort. Finns det mest stora eller små företag? Vilka för- och nackdelar finns det med att ha många små företag? Vilka för- och nackdelar finns det när det bara finns några få stora arbetsgivare?

3

Jämför antalet företag på din ort under den senaste tioårsperioden. Har antalet företag förändrats? Vilka branscher dominerade för tio år sedan jämfört med idag?

UPPDRAG

1

Kartlägg vilka nya företag som etablerats på din ort under senare tid och kolla upp vilken kunskap och kompetens de efterfrågar.

Start Näringsutveckling Entreprenör Företag Geografi Förstärkning För dig i skolan

Sveriges välstånd är ett resultat av människor som vågat tro och satsa på sina idéer

Svenska entreprenörer, företagare och företag har gjort stor skillnad i utvecklingen av det Sverige vi känner idag. Den här satsen handlar om människorna som gjort det möjligt.

SÅ TILL TIDANLÖSNEN

Välkallas den för Ydemarkationen För dig som håller uppmärksamheten på företag som utvecklat och utvecklar. 1000 bilder och fler till du.

Fördig varje gäst med en ren servett

svanen.se Är ett slags restaurang till företags mest behövliga hotell.

En sammanslagning av banker

nordbanken.se Bildades 2007 genom en sammanslagning av fem svenska banker.

Uppfinningar som riktar liv

svanen.se Startade ett av de mest framgångsrika företagen efter andra världskriget.

Startade det första mekaniska bageriet

svanen.se Är idag grundade som ägarerna ända tunnelbaggens i Malmö.

WWW.FORETAGSAMHETEN.SE